

rendelkezésükre álló aránylag szűk helyen áthidalták a Mehring egyébként nagyrértékű bevezetője, s a napjaink közötti teret és — elsőnek a magyar szocialista irodalomban — kis bírálatát adták Szabó Ervin, továbbá Kautsky a zsidókérdésben elfoglalt álláspontjának, végül pedig egészen a fasizmus antiszemitizmusaig vezették el a történetet és a teória fejlődését. Végső soron persze Marx Zsidókérdése a legkitűnőbb előszóval sem adhatja meg azokat a részletekbe menő felismeréseket, amelyeknek reményében a kevésbé tájékozott olvasó kezébe veszi a könyvet, — már csak azért sem, mert hiszen az előszó természeténél fogva csak az eredeti mű interpretálására szorítkozhatik. De ha gondolkozik az olvasottakon, talán így is felkél az olvasóban az a meggyőződés, hogy jó irányban kereste a probléma helyes elemzését és annál nagyobb érdeklődéssel fogad majd olyan nagyobb művet, amely már teljesen önállóan és a fasizmus napjainak szemszögéből veszi vizsgálat alá a zsidókérdés kintzó társadalmi betegségét.

(Budapest)

Bálint Endre

AZ ÚJ FOTOGRAFIA című könyvében Roth László¹ a fotográfiát mint a felépítmény egyik tartalmát nem veszi ki a társadalmi, illetve gazdasági és politikai vonatkozások összegéből, hanem minden vonatkozásban azok függvényeként mutatja be. A könyv már azért is hűzágpótló, mert a fényképezést minden irányból úgy a fejlődés, mint a technika oldaláról, bemutatja; szakszerű felvilágosítással szolgál a fény és a világítás, a mozgás szerepéről; tájékoztat a fénykép s a különböző korjelenségek viszonyairól; beszél a pszichoanalízis és szuggeszció mesterségbeli alkalmazásáról; ismerteti a fénykép fajtáit, (portré-, divat-, reklám-, riport-, szoció-fotó és filmfotográfia) mindent és mindenkor a szilárd világnézeti állásfoglalás szemszögéből. Ebben az összefüggésben azután elemzés alá veszi a polgári vásári fényképezést s a dokumentumok sorával bizonyítja igazát a Váci uccs s a Kärtner-strasse márkás szalonfényképészeivel szemben, akik a „tiszta művészet“ jelszavával a pornografikus revü-fényképezést vezették be és tették általánossá. Ilyen körülmények közt nem marad adós a következmények levonásával s a fotográfiát mint osztályművészetet méri le. Ebben az értelemben R. L. szerint a fotó lencse művészi és történelmi feladata: a változtatás szolgálata. — Említésre méltók a könyv fotó illusztrációi, melyekben R. L. elméletileg kifejett álláspontját valósítja meg maradék nélkül.

(Cluj)

M. N. J.

L A P O K, F O L Y Ó I R A T O K

ROMÁNIAI HANGOK

Goga Octavian lapja a ȚARA NOASTRA a jobboldali, „antidemokratikus“ árral sodródva írja: „Száznegyvenöt éve, amióta a francia forradalom világgárépítette az Emberi Jogok Deklarációját... a demokrácia bebizonyíthatta... hogy egyszerű hazugság az elgondolásban és vaskos lehetetlenség a gyakorlatban. Egyetlen nép, egyetlen állam se fejlődött abban a gyorsított tempóban, ahogy azt eleinte elképzelték és nem volt képes megteremteni a maga számára azt a csekély lelki nyugalmat és rendet, amellyel joga lett volna ahhoz, hogy kielégített és boldog lehessen.“ Majd: „... a demokrácia általános

¹ Roth László: Az új fotográfia, Victoria, Timișoara, 1933.

eszméje már a múlt század folyamán tarthatatlannak bizonyult... nem tudott semmiféle alkotó küzdelem eszméjévé lenni — sőt ellenkezőleg — oszályharcokat szült, erkölcsi barrikádit emelt egyazon nép társadalmi kategóriái közé és így a tönk szélére juttatta az emberiséget.“ Az osztályharcok, mint a demokrácia bűnei? Ugy látszik az okozati összefüggések összezülalódnak. — Mit irnak viszont a demokrácia hivi? „Azok akik a Cuvântul Liber-t olvassák, nagyon jól tudják, hogy mi, itt, a két szélsőség: a jobb- és bal-oldali szélsőségek ellen irnunk. Folyóiratunk címe — program: a C. L. (Szabad Szó) nem tehet szabad szó' csak egy a demokratikus szabadságjogokat tiszteltben tartó rendszerben. Sem Moszkvában, sem Berlinben, sem Rómában a szó nem szabad többé. Visszautasítunk tehát mindenféle diktaturát, a proletariátus diktaturáját épp úgy, mint a „duce“ vagy a „Führer“ diktaturáját.“ „... az a demokrácia, amelyet mi védelmezünk, Róma, Moszkva és Berlin halálháromszögébe van fogva.“ Ugyanez a szólam vonul végig a gazdasági liberalizmus folyóiratán, a LIBERTATEA-n is, amelyben M. S. Anielevici harcol, a jobb és bal ellen. „Semmi sem lehet szörnyűbb egy művelt... ember számára, mint a magánélet szocializálása. Ez azonban úgy a bal-, mint a jobboldalról egyaránt fenyeget. — Mi a teendő? Ugy hisszük, hogy a leglogikusabb... álljunk ellen idejében a szocialista utópiának... és ne hagyjuk elcsábítani magunkat, ama látszólagos idealizmus által, amit tartalmaz... Ne engedjük, hogy a demagógia olyan arányokat öltö, amelyek a veszélyeztetett társadalmi csoportot brutális reakcióra kényszerítik, olyasmire aminek aztán sem a józan észhez, sem ideálműveinkhez nincsen semmi köze. Egy liberális gazdaság az egyedüli, amely prosperálni képes; mérlegelt szociálpolitikától segítve...“ A gazdasági liberalizmus utolsó mohikánjai, még a monopoltőke minden liberalizmussal felszámoló korszakában is kitartanak. „Az a naiv és logikátlan elmélet — mondja a Libertatea ugyanazon számában An. Gusti, — amely szerint a diktaturák külön bírálandók el... nem vehető figyelembe. Minden diktatura lényegében jobboldali“ — Ez a tüzetesen általánosító, megkülönböztetésekkel szemben türelmetlen hang más területeken is tüzel. Scarlet Callimachi, egykori frontharcos írja a Cuvântul Liber február 17-i számában: „Ma a Távolkeleten, akárcsak Európában, a politikusok, nagyiparosok és finánetőkések egy új mézárálást készítenek elő... A japán imperializmus biztosító szerepet keres a kínai vagy orosz területek előzőnlése által. A reváns-gondolatokra, fajgyűlöletre és ultranacionalista képzelgésekre épült hitleri Németország a versaillesi békeszerződés revizióját akarja...“ „Az már kissé késő, hogy helyzetünk megjavítását a esődöt eredményező okok felderítése által kíséreljük meg; manapság már nagyrészt ismerjük az elkövetett hibákat... gyógyírókkal nem megyünk semmire, radikális cselekvésre van szükség. Ehhez azonban a pénz-potentátok egész osztályának feláldozása volna szükséges, ami a jelen pillanatban megvalósíthatatlan... A háború ki fog törni. Sem az államszövetségek, sem a genfi szép szónoklatok nem fogják tudni megakadályozni...“ Konkluziój viszont frontharcos-romantikába fúlnak: „Csak azok, akik részt vettek az 1914—18-as mézárálásban, tudják megakadályozni egy új véres konfliktus kitörését.“ Milyen különös, hogy ez a jóindulatú hang ugyanoda konkludál, ahová Göring frontharcos kormányokat követelő nyilatkozata.

A „valódi nacionalizmus“ hívóinek egyike Enric Otetelisanu a LUMEA NOUA hasábjain a Nemzeti-Korporatista-Liga megalakításával kapcsolatban leszögezi: „jónak találtuk, hogy a Liga elnevezé-

séhez hozzátartozik a „nemzeti“ jelző is... Nagy hiba volna azonban összetéveszteni a mi nacionalizmusunkat, ama politikai pártok által gyakorolt nacionalizmussal, amelyekről mindenben, még nacionalista tanunkban is különbözünk.“ — A „nemzeti-korporatizmusból“ az emelkedettebb érzések sem hiányozhatnak: „Az egyház autonómiája — írja Mihail Manoilescu, a Lumea Noua ugyanazon számára — a nemzeti-korporatizmus számára nem programont, hanem hit. A korporatizmus, amely minden társadalmi funkció önállóságát elismeri... meghajlik... a legrégebbi s a legnemesebb funkció előtt... az Államnak az Egyházzal való szövetségére kor-parancsolat. A holnapi ideális államnak az Egyházzal való szövetségéből indul majd ki az anyagiasság elleni szellemi mozgósítás...“

(Cluj)

(Ks.)

A MAGYAR BABEL

Nagy vihart kavart Horváth Árpádnak, a Nemzeti Színház Madách előadásáról szóló tanulmánya, amely a NYUGAT-ban jelent meg. Igen figyelemre méltóak ezek a megállapításai: „A magyar színpad, az európai modern színpadfejlődéssel szembeállítva kihagyásokat mutat. Színészetünk még mindig kizárólag túlsúlyos járja a realizmus útját. Utolsó színpadi forradalmunk, a század elején, a Thalia volt, amely a pathetikus deklamációs stílussal szemben, (ami legfeljebb technikai virtuozitásokban tudott frissülni,) a naturalizmus felszabadító betöltését hozta el a magyar színjátzás számára. Azóta éppen csak véletlen vagy kényszerű beszivárgás, de nem program és studium formájában érvényesítő hatás az, amit az európai fejlődés a mi színészetünknek juttatott, holott a magyar színész anyag, — a világnak egyik legelsőbb komédiás-matériája, — tudna s tudott volna az élen is haladni. S amikor Madách a génius mai megszólaltatásának felelősségét rágördíti a mai színpad lelkiismeretére, éppen az ő kultuszának tradíció-tiszteletében kell lehajtanunk fejünket s arra a 30 éves fejezetre gondolnunk, amit a korszerű színpadstílus fejlődéshiánya a mai magyar színpad számára a múlt légyeres tereként hagyott.“

Supka Géza a SZAZADUNK-ban Georges Sorelről, „a modern diktatúrák apjáról“ ír tanulmányt. Foglalkozik benne Leninnek és Mussolininek Sorelhez fűződő kapcsolataival. „Lenin és Trockij — írja — Svájcban való tartózkodásuk idején, a háború alatt tanulmányozták Sorelnek az erőszakról írt könyvét. Hivatkozás történik annak főként a következő passzusára: — Az egész emberi történelem menetében egyetlen nagy és komoly tényezőt ismerünk s ez az erőszak, feltéve, ha az orszályharc brutális és közvetlen kifejezését képviseli. Csak erőszaktól születhetik emberhez méltó nagy dolog. Csakhogy ennek az erőszaknak nem úgy, mint eddig: felülről lefelé, hanem lentről felfelé kell majd ezután hatni.“ Ahogy a tanulmány ezt az idézetet felhasználja, könnyen vezethet félreértésre, mert a cikkíró nem említi, hogy az orszályharc nem az egyéni erőszakot jelenti.

Supka foglalkozik Mussolini és Sorel kapcsolataival is.

Mussolini még 1914 nyarán — közli a tanulmány — a híres anconai szociáldemokrata kongresszuson, mint a párt hivatalos lapjának az Avantinak fiatal szerkesztője, előadást tartott Sorelről és azt követelte a párttól, hogy térjen le a demokratikus parlamentarizmussal való folytonos megalkuvások útjáról és lépjen végre a közvetlen akciók mesgyéjére. Ennek a beszédének következménye volt aztán, hogy szakítani kellett pártjával.“

A cikk a továbbiakban elmondja, hogy Sorel 1921-ben levelet írt